

**ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ
РОЗВИТКУ: ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ БАТЬКІВ**

У статті розглянуті умови створення загальноосвітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуті питання батьків, щодо освіти дітей. А також представлено опитування батьків дітей з особливими потребами.

Ключові слова: інклюзія; умови інклюзивної освіти; діти з особливими потребами; особливі освітні потреби; родина з особливими потребами.

Інклюзивне навчання дітей з особливими потребами, що широко впроваджується в Україні в останні роки, попри труднощі і проблеми з цим пов'язані. Втім, особливої складності набуває інклюзивна форма навчання, коли йдеться про дітей з комплексними порушеннями розвитку. З'являються все нові і нові фактори, які необхідно врахувати, нові питання на які необхідно відповісти. В основу інклюзивного навчання покладено ідеологію, яка обґрунтовує рівне ставлення до всіх учнів. Однак, при цьому ми повинні створити спеціальні умови, для тих, хто має спеціальні освітні потреби.

Такими спеціальними умовами можуть бути: система супроводу, доступне середовище, підготовка суспільства тобто формування інклюзивної культури, створення і контроль єдиного професійного співтовариства педагогів інклюзивної системи освіти, формування міждисциплінарних фахівців і найголовніше - координація сім'ї.

«Супровід», як загальний принцип і метод індивідуальної підтримки, на сьогоднішній день досить повно розроблений не тільки на рівні загальної освіти, а й на рівні професійної освіти. Фахівці системи супроводу у всіх ситуаціях, пов'язаних з розвитком дитини, знаходяться завжди на стороні учня, захищаючи його інтереси і права. Так, Є.І. Казакова визначає супровід як особливий спосіб допомоги учню в подоланні актуальних для нього проблем розвитку, особливість якого в тому, щоб навчити його вирішувати свої проблеми самостійно, і відмічає, що це складний процес взаємодії супроводжувачого і супроводжуваного, результатом якого є прогрес у розвитку. [5]. Комплексна мета супроводу полягає в безперервній і всеосяжній реабілітації, реалізації інклюзивного навчання та соціальної підтримки учнів на базі освітнього процесу. Система супроводу професійної освіти інвалідів та осіб з обмеженими можливостями здоров'я досить регламентована, що дозволяє виділити супровід тьютором, супровід педагогом-психологом (психологом, спеціальним психологом), супровід тифлопедагогом, супровід сурдопедагогом, супровід сурдоперекладачем, супровід соціальним педагогом (соціальним працівником), супровід фахівцем по спеціальним технічним і програмним засобам.

Доступне середовище, як одна з важливих умов організації доступності освітнього процесу, так само досить регламентовано і розроблено. Нормативними документами різних рівнів затверджені порядки і правила забезпечення архітектурної доступності базових навчальних закладів; придбання комплексного

обладнання для забезпечення класів (груп) з інклюзивним навчанням в базових навчальних закладах; оснащення навчальних місць для дітей з інвалідністю; індивідуальні засоби реабілітації та адаптації для дітей з інвалідністю; обладнання безпосередньо будівель навчальних закладів, прилеглих територій, а також внутрішніх приміщень; найрізноманітніше обладнання розроблено для дошкільних, середньо спеціальних освітніх установ і шкіл. [2]

Звичайно, ще багато питань, пов'язаних з «доступним середовищем», залишаються не вирішеними. Адже безліч загальноосвітніх установ залишаються невідповідними для прийняття в своїх стінах дітей з особливими освітніми потребами. Особливо, це стосується шкіл, дитячих садків та інших загальноосвітніх навчальних закладів, які розташовані на відстані від великих міст. Однак способи і шляхи реалізації даної умови залишаються найбільш регламентованими.

Зараз активно розробляється і отримує своє оформлення, ще один напрямок, який також є важливою умовою для інклюзивної освіти. Цим значущим напрямком є формування інклюзивної культури. [1]. У практичному посібнику «Показники інклюзії» [3] Інклюзивна культура названа одним з найважливіших аспектів, яка є показником поліпшення стану інклюзії в цілому. Формування інклюзивної культури в освітній організації розглядається дослідниками і практиками в якості задачі, яка лежить в основі інклюзії, яка також включає в себе прийняття цінностей, повагу різноманітності, терпимості до відмінностей, співпраці і т.д. [3] Для успішної реалізації даної умови Richard Rieser [6] виділяє наступні методичні прийоми: включення питань розуміння індивідуальності в освітні програми; використання позитивних образів людей з інвалідністю; розробка підходів до спільного навчання та навчання учнями один одного; використання відповідних слів про інвалідність; проведення тренінгів для кращого розуміння інвалідності та рівних прав і можливостей. [4]

З різних сторін підходять вчені і практики до вирішення даного завдання. Розробляють програми тренінгів, спрямованих на формування у дошкільнят толерантного ставлення до людей з інвалідністю та одноліткам з обмеженими можливостями здоров'я. Тренінгові заняття можуть включати в себе бесіди про людей з обмеженими можливостями, читання літературних творів, вправи на формування готовності до взаємодопомоги і співчуття, самоконтролю та саморегуляції, впевненості в собі і т.д.

Так само багато авторів вказують на необхідність роботи з батьками, які мають дітей у нормі розвитку. Так як відсутність інформаційної обізнаності у цих батьків, викликає у них протест щодо інклюзивної освіти. Що в свою чергу призводить до затримки просування інклюзії в цілому.

Важливою умовою є професійна підготовка педагога в області інклюзії, а також створення професійного співтовариства педагогів, які працюють в інклюзивному середовищі. Це дозволить підвищувати професійну компетенцію педагогів в даній сфері, а також формувати міждисциплінарний підхід і міждисциплінарні методи роботи в цьому напрямку. Зараз цю важливу задачу вирішують різні конференції, круглі столи, засідання. Однак мені здається, що робота в цьому напрямку повинна вестися на постійній основі.

Всі вищеперераховані й інші не згадані аспекти, і умови створення успішного інклюзивного середовища, залишаються за межами інформаційного поля батьків, які виховують особливих дітей. Безумовно, є батьки у яких дуже

активна життєва позиція. І такі батьки беруть участь в різних обговореннях або круглих столах на різних рівнях. Дуже часто так само зустрічаються батьки, які отримують додаткову освіту і стають самі фахівцями в цій сфері. Однак, що робити іншим батькам, сім'ям в яких немає свого фахівця?

Робота з батьками дуже значима і часто просто пропускається в роботі з особливою дитиною. В Україні дуже багато розвиваючих центрів, які охоче включаються в систему інклюзії, проте, дуже мала кількість з них веде роботу з батьками. Звичайно і батьки, і сім'я в цілому дуже неохоче включаються в освітній, тренінговий та інші процеси. Але це не їх провина, а наше недоопрацювання. Недоопрацювання в якості пропонованого матеріалу, недоопрацювання в роз'ясненні важливості даного процесу.

Робота з родиною дітей з особливими освітніми потребами досить багатогранна. Наше опитування охоплює інформативну частину інклюзивного навчання. На сьогодні у батьків, які виховують дітей з особливостями розвитку, немає чіткого плану, що вони повинні, що можуть і що вони отримують в результаті? Тобто необхідно розробити багаторівневу інформаційну базу, яка буде направляти сім'ю у вірному напрямку. Яка допоможе родині скласти свій індивідуальний маршрут освіти для своєї дитини. А наша задача зробити так, щоб цей маршрут був не настільки складним, як зараз, де батькам на кожному етапі доводиться долати різні труднощі. Наша задача зробити його більш зрозумілим та безперешкодним. Зазвичай батькам доводиться докладати чимало зусиль, щоб отримати гарантоване державою право на освіту.

Ми провели невелике дослідження, щоб зрозуміти на скільки батьки, які виховують особливих дітей, проінформовані в найпростіших питаннях інклюзії. Дослідження складалося з опитування, яке складалося з п'яти питань, на які учасникам пропонувалося дати позитивну або негативну відповідь, а також вільного пункту, де учасникам пропонувалося поставити будь-яке питання про інклюзію, що їх турбує. В опитуванні взяли участь 267 батьків, які виховують дітей з особливими потребами віком від 3 до 7 років.

За результатами опитування тільки 47% опитаних ствердно відповіли на питання: «Чи знаєте ви, визначення і зміст інклюзії?». На питання: «Чи знаєте ви, правові аспекти інклюзії?» ствердно відповіли лише 28%. На питання: «Чи знаєте ви, як і яку школу або інший освітній заклад вибрати для вашої дитини?» ствердно відповіли лише 11%. На питання: «Чи знаєте ви, як вибрати форму освітнього процесу в рамках інклюзії для вашої дитини?» ствердно відповіли лише 10% опитаних. На питання «Чи знаєте ви, що загальноосвітні установи (дитячий сад, школа) не мають корекційного напрямку?» ствердно відповіло тільки 52% опитуваних.

Такі дані дають нам зрозуміти, що великий відсоток батьків дітей з особливими потребами, залишаються дезорієнтованими або не орієнтованими зовсім в інформаційному полі інклюзії в цілому.

Коли батьки дізнаються про інвалідність дитини, вони починають життя повне сильних емоцій і переживань, складних рішень, взаємодії з різними фахівцями і постійної потреби в інформації і послугах. Вони не знають з чого почати, де шукати ту чи іншу інформацію. Для такої «інклюзивної» сім'ї необхідно створити інформаційний ресурс. Друкований або електронний, без різниці, головне, що він допоможе батькам, які потребують цієї інформаційної підтримки. Допоможе створити

індивідуальний маршрут для їх дитини, зорієнтуватися у виборі правильного вектора для навчання свого малюка. Адже вибір, віддати дитину в інтернат і відірвати його від сім'ї або залишити в родині і позбавити кваліфікованої допомоги, це не найпростіший вибір для батьків. У моєму опитувальнику це було одне з поширених запитань батьків. Так само можна виділити занепокоєння батьків про те, як все ж таки домогтися виконання закону про інклюзію? Як записати дитину з особливостями розвитку в загальноосвітню школу? Де і як необхідно шукати тьютора? Всі ці та багато інших запитань, залишаються без відповіді для багатьох батьків. Створення такої інформаційної підтримки, допоможе батькам відповісти на ці запитання, а також прийняти «своє» вірне рішення. А для сім'ї, яка тільки дізналася про особливості свого малюка стане приводом не опускає руки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альохіна, С.В. Психолого-педагогічні дослідження інклюзивної освіти на практиці підготовки магістрантів / С.В. Альохіна // Психологічна наука і освіта. - 2015. - Т. 20. - № 3
2. Аналіз нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування в частині створення доступного середовища життєдіяльності для людей з інвалідністю. - Харків. 2014
3. Бут Т. Показники інклюзії: практичний посібник / Т. Бут, М. Ейнскоу; під ред. М. Воган; пер. з англ. І. Анікєєв; науч. ред. Н. Борисова, під заг. ред. М. Перфильєву. - М.: РООІ «Перспектива», 2007.
4. Інтегроване навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку: Хрестоматія / авт.-сорт. М.В. Швед. - Вітебськ: Изд-во УО «ВДУ ім. П.М. Машерова», 2007.
5. Казакова Є.І. Система Комплексного супроводу дитини: від концепції до практики // Психолого- педагогічний, медико-соціальний супровід розвитку дитини. - СПб., 1998
6. Rieser, Richard (2009). Disability Equality in Education

REFERENCES:

1. Alohina, S.V. [2015]. Psykholoho-pedahohichni doslidzhennia inkliuzyvnoi osvity na praktytsi pidhotovky mahistrantiv [Psychological and pedagogical studies of inclusive education in practice prepare for graduate students] in *Psykhologichna nauka i osvita. Vol.20 № 3*. Kyiv.
2. Analiz normatyvno-pravovykh aktiv orhaniv mistsevoho samovriadiuvannia v chastyni stvorennia dostupnoho seredovyscha zhyttiedialnosti dlia liudei z invalidnistiu [Analysis of normative and legal acts of local self-government bodies in terms of creating an accessible life environment for people with disabilities] [2014]. Kharkiv.
3. But, T. (2007). *Pokazately Inkliuzii* [Inclusion indicators] Moscow: ROOI «Perspektyva».
4. Shved, M.V. (Ed.). (2007). *Intehrovane navchannia ditei z osoblyvostiamy psykhofizychnoho rozvytku* [Integrated teaching of children with peculiarities of psychophysical development]. Vitebsk: Izd-vo UO «VDU im. P.M. Masherova».
5. Kazakova, Ye.I. (1998). *Systema kompleksnoho suprovodu dytyny: vid kontseptsii do praktyky* [Child support system: from conception to practice] in *Psykhologho- pedahohichnyi, medyko-sotsialnyi suprovod rozvytku dytyny*. SPb.
6. Rieser, Richard (2009). Disability Equality in Education

Olha Rebrova. Inclusive education of children with complex developmental disorders: questionnaire for parents

The article deals with the conditions for creating a general educational process for children with special educational needs. Parents' questions concerning the education of children are considered. A survey of parents of children with special needs is also presented.

Important aspects of the introduction of inclusive education and the conditions for creating a successful inclusive environment often remain outside the information field of parents educating special children. Some parents participate in different discussions or roundtables at different levels. Some parents receive additional education and become specialists in this field.

Our task is to develop a multi-level information base that will direct the family in the right direction. What will help the family make their own individual education path for their child. And our task is to make this route not as complicated as now, where parents at each stage have to overcome various difficulties. Our task is to make it more understandable and unobstructed.

We conducted a study to understand how many parents educate special children who were informed about the most inclusive issues. The survey consisted of a five-question questionnaire, which participants were asked to give a positive or negative response, as well as a free point where participants were asked to ask any question about the inclusion they were concerned about.

Keywords: *inclusion; conditions for inclusive education; children with special needs; special educational needs; family with special needs.*